

POSTANOWIENIE

Dnia 11 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku J. B. i B. B.

przy uczestnictwie Z. Ł. i A. Ł.

o rozgraniczenie,

oraz z wniosku Z. Ł. i A. Ł.

przy uczestnictwie J. B. i B. B.

o zasiedzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 grudnia 2015 r.,

zażalenia uczestników Z. Ł. i A. Ł.

na postanowienie Sądu Okręgowego w K.

z dnia 23 kwietnia 2015 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. – po ponownym rozpoznaniu sprawy z wniosku B. i J. małż. B. przy uczestnictwie Z. i A. małż. Ł. o rozgraniczenie oraz sprawy z wniosku Z. i A. małż. Ł. przy uczestnictwie B. i J. małż. B. o zasiedzenie – postanowieniem z dnia 13 czerwca 2014 r. dokonał rozgraniczenia nieruchomości położonej w R., stanowiącej działkę nr 342, objętej księgą wieczystą nr [...], z nieruchomością stanowiącą działkę nr 343, objętą księgą wieczystą nr [...] oraz z nieruchomością stanowiącą działkę nr 344, objętą księgą wieczystą nr [...], ustalił, że granica między tymi nieruchomościami przebiega wzdłuż linii oznaczonej kolorem zielonym łączącej punkty 9262, 7244, 1969, 3636 i 6385, a następnie wzdłuż ogrodzenia oznaczonego linią koloru czarnego z kropką między punktami 6385, 34, 5 do punktu 11789, oznaczoną na zarysie podstawowym do planu rozgraniczenia, sporządzonego w dniu 26 marca 2009 r. przez geodetę inż. J. H., oddalił wniosek o zasiedzenie w części dotyczącej fragmentu nieruchomości stanowiącej działkę nr 342 w zakresie pasa gruntu na wschód od linii wyznaczonej przez punkty 3636 i 6385 oznaczone na zarysie podstawowym do planu rozgraniczenia, sporządzonego w dniu 26 marca 2009 r. przez geodetę inż. J. H., a w pozostałym zakresie postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia umorzył i orzekł o kosztach postępowania. Ustalił, że nieruchomości, których dotyczy postępowanie o rozgraniczenie były objęte postępowaniem scaleniowym, zakończonym decyzją Kierownika Urzędu Rejonowego w K. z dnia 28 grudnia 1991 r., i na podstawie tej decyzji granice zostały uwidocznione w ewidencji gruntów. Wnioskodawcy są właścicielami nieruchomości stanowiącej działkę nr 342, a uczestnicy postępowania właścicielami sąsiednich nieruchomości, składających się z działek nr 343 i 344.

Sąd Rejonowy uznał, że granica między nieruchomością obejmującą działkę nr 342 a sąsiednimi działkami nr 343 i 344 wynikająca z dokumentacji zgromadzonej w ewidencji gruntów jest zgodna ze stanem prawnym nieruchomości, stwierdzonym decyzją wydaną w postępowaniu scaleniowym. Granica na odcinku od pkt 9262 przez pkt 7244 do pkt 1869 oznaczona na zarysie podstawowym do planu rozgraniczenia sporządzonego w dniu 26 marca 2009 r. przez inż. J. H. pozostaje poza sporem. Uczestnicy podnieśli natomiast zarzut zasiedzenia części działki nr 342 oznaczonej na wspomnianym zarysie punktami 11789, 376, 8049, 34

i 5, 3636 oraz liniami koloru zielonego oraz koloru czarnego z kropką, a ponadto części oznaczonej kolorem różowym na mapie sporządzonej przez geodetę J. O. Sąd Rejonowy stanął na stanowisku, że z dniem 1 stycznia 2001 r. doszło do zasiedzenia części działki nr 342 oznaczonej na zarysie podstawowym do planu rozgraniczenia sporządzonego przez inż. J. H. oraz że uczestnicy nie wykazali przesłanek zasiedzenia w odniesieniu do spornego pasa gruntu o szerokości 1 m na wschód od linii wyznaczonej przez punkty nr 3636 i 6385. Z tej przyczyny w odnośnym zakresie oddalił wniosek o zasiedzenie, a w pozostałym umorzył postępowanie, jako bezprzedmiotowe.

Po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji obu stron, Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2015 r. uchylił zaskarżone postanowienie w części orzekającej o rozgraniczeniu nieruchomości (pkt 1), w części umarzającej postępowanie o zasiedzenie (pkt 3) oraz w części orzekającej o kosztach postępowania (pkt 4, 5, 6 i 7) i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Podkreślił, że przedmiotem rozpoznania były sprawy z wniosku B. i J. małż. B. przy uczestnictwie Z. i A. małż. Ł. o rozgraniczenie oraz z wniosku Z. i A. małż. Ł. przy uczestnictwie B. i J. małż. B. o stwierdzenie zasiedzenia części działki nr 342, które w dniu 22 czerwca 2011 r. zostały połączone do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia. Powodowało to konieczność wyrzeczenia o żądaniu każdej z połączonych spraw, przy czym ze względu na przesądzający charakter sprawy o zasiedzenie, sprawie tej przysługiwało pierwszeństwo w rozpoznaniu. Od uwzględnienia bądź oddalenia tego wniosku w zakresie części działki nr 342 zależały bowiem zarówno treść żądania, jak i zakres rozpoznania sprawy o rozgraniczenie. Uznając, że doszło do zasiedzenia części działki nr 342 Sąd Rejonowy powinien dać temu wyraz w osobnym rozstrzygnięciu, co doprowadziłoby do podziału tej działki i wydzielenia z jej obszaru przedmiotu zasiedzenia. Wyrzeczenie takie było konieczne ponieważ zgłoszono co do niego odrębne żądanie, a ponadto ze względu na powagę rzeczy osądzonej i przewidziane w art. 365 k.p.c. związanie zakresem orzeczenia. Brak takiego orzeczenia i tylko przesłankowe rozstrzygnięcie zarzutu zasiedzenia oznacza, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w razie uwzględnienia wniosku o zasiedzenie i zamieszczenia stosownego wyrzeczenia w sentencji, konieczna będzie modyfikacja wniosku o rozgraniczenie, ponieważ na skutek podziału powstanie nowa działka granicząca z działką wnioskodawców, a ustalenie przebiegu linii granicznej między tymi działkami będzie wymagało zasięgnięcia opinii biegłego geodety. Nie bez znaczenia jest również okoliczność, że w zależności od ustaleń może dojść do zasiedzenia na rzecz innej osoby niż uczestnicy postępowania.

Wszystko to prowadzi do wniosku – skonstatował Sąd Okręgowy – że w pierwszej kolejności zachodzi potrzeba wyrzeczenia o zasiedzeniu i wydanie postanowienia wstępnego, dopiero wtedy bowiem stanie się aktualne postępowanie rozgraniczeniowe. W tej sytuacji konieczne stało się uchylenie zaskarżonego postanowienia z wyjątkiem punktu 2, oddalającego wniosek o zasiedzenie oznaczonej w nim części działki nr 342, ponieważ w tym zakresie postanowienie Sądu pierwszej instancji stało się prawomocne.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego uczestnicy postępowania, Z. i A. małż. Ł., wnieśli o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucili naruszenie 386 § 1 i 4 w związku z art. 13 § 2 i art. 385 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. przez uchylenie postanowienia Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania pomimo braku podstaw do wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, kontrola dokonywana przez Sąd Najwyższy na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma charakter formalny, skupiający się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Oznacza to, że Sąd Najwyższy – poza przypadkami nieważności postępowania, o których mowa w art. 386 § 2 k.p.c. – bada, czy sąd drugiej instancji dokonał prawidłowej oceny wskazanych w art. 386 § 4 k.p.c. przyczyn uzasadniających uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji; innymi słowy, czy rzeczywiście sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie orzeczenia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana kontrola ma przy tym charakter czysto

procesowy, Sąd Najwyższy bowiem nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 25 października 2012 r., I CZ 143/12, nie publ., z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, nie publ., z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, nie publ., z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CZ 21/13, nie publ., z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13, nie publ., z dnia 21 listopada 2013 r., III CZ 51/13, nie publ., z dnia 6 marca 2014 r., V CZ 13/14, nie publ. i z dnia 6 czerwca 2014 r., IV CZ 27/14, nie publ.).

W niniejszej sprawie u podstaw orzeczenia kasatoryjnego legła ocena Sądu Okręgowego, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ w wydanym orzeczeniu nie zmieścił odrębnego wyrzeczenia o żądaniu każdej z połączonych spraw, co w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia było konieczne ze względu na powagę rzeczy osądzonej oraz przewidziane w art. 365 k.p.c. związanie zakresem orzeczenia.

Przez nierozpoznanie istoty sprawy – jak przyjmuje się w orzecznictwie – należy przede wszystkim rozumieć niezbadanie podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia. O sytuacji takiej można mówić, jeżeli np. sąd nie wniknął w całokształt okoliczności sprawy, ponieważ pozostając w mylnym przekonaniu ograniczył się do zbadania jedynie kwestii legitymacji procesowej jednej ze stron lub kwestii przedawnienia, w związku z czym przedwcześnie oddalił powództwo albo jeżeli zaniechał zbadania merytorycznych zarzutów pozwanego, związanych z ewentualną wierzytelnością wzajemną, przysługującą pozwanemu wobec powoda. Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi również w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji dokonał oceny prawnej roszczenia bez oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i w związku z tym w sprawie zachodzi potrzeba poczynienia po raz pierwszy niezbędnych ustaleń faktycznych. Skorzystanie w takim wypadku z możliwości uzupełnienia postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji godziłoby w zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego, zagwarantowaną w art. 176 Konstytucji (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, nie publ., z dnia

21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ., z dnia 20 lipca 2006 r., V CSK 140/06, nie publ., z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 661/09, nie publ., z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 299/10, nie publ. i z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 274/11, nie publ. oraz postanowienia z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, nie publ., z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 25 października 2012 r., I CZ 139/12, nie publ., z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 186/12, nie publ., z dnia 26 września 2013 r., II CZ 43/13, nie publ., z dnia 25 kwietnia 2014 r., II CZ 117/13, nie publ., z dnia 13 listopada 2014 r., V CZ 73/14, nie publ., z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 119/14, nie publ., z dnia 26 marca 2015 r., V CZ 7/15, nie publ., z dnia 2 lipca 2015 r., V CZ 39/15, nie publ. i z dnia 26 czerwca 2015 r., I CZ 60/15, nie publ.).

W połączonych sprawach o rozgraniczenie oraz o stwierdzenie zasiedzenia, rozstrzygniętych postanowieniem Sądu pierwszej instancji z dnia 13 czerwca 2014 r., nie wystąpiła żadna z sytuacji, które w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego są uznawane za nierozpoznanie istoty sprawy. Sąd pierwszej instancji w związku z wnioskiem uczestników o stwierdzenie zasiedzenia części działki nr 342 zbadał przesłanki zasiedzenia i dokonał ich oceny prawnej, której dał wyraz w uzasadnieniu wydanego orzeczenia. Wynika z niego w jakim zakresie i z jakich przyczyn wnioski o stwierdzenie zasiedzenia został przez Sąd pierwszej instancji uwzględniony, a w jakim uznany za nieuzasadniony. W tej sytuacji samo niezamieszczenie wyrzeczenia o zasiedzeniu w sentencji wydanego postanowienia nie może być uznane za nierozpoznanie istoty sprawy.

Uszło uwagi Sądu Okręgowego, że w przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego systemie apelacji pełnej *cum beneficio novorum* sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, w związku z czym postępowanie apelacyjne ma charakter rozpoznawczy, że sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym (art. 382 k.p.c.), że musi samodzielnie dokonać jurydycznej oceny dochodzonych żądań i zastosować właściwe przepisy prawa materialnego i usunąć ewentualne błędy prawne sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wytknięte w apelacji (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego,

zasadę prawną, z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

Rację mają więc skarżący podnosząc, że Sąd Okręgowy – z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. – przyjął, iż doszło do nierozpoznania istoty sprawy i w wyniku tej błędnej oceny wydał orzeczenie kasatoryjne.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. pierwsze w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i postanowił o kosztach postępowania zażaleniowego zgodnie z art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc